

## Akademisyenlerin Türkiye’de İnternet Sansürüne Yönelik Yaklaşımları: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Örneği

### Perceptions of Scholars on the Internernet Censorship in Turkey: A Case of the Hacettepe University Faculty of Letters

Şahika EROĞLU\* ve Bülent YILMAZ\*\*

#### Öz

Çağımızın matbaası olarak da nitelendirebileceğimiz İnternet, erişim ve paylaşım olanaklarının hızla yaygınlaşmasıyla birlikte denetimi de gittikçe zorlaşan bir platform haline dönüşmüştür. Bu kapsamda literatürde İnternet sansürü olarak ifade edilen İnternet erişiminin kısıtlanması her alandan kullanıcıları etkilemektedir. Bu çalışma, İnternet sansürünün akademisyenler üzerindeki etkisini belirli bir grup üzerinden hareket ederek göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, İnternet kullanımının yoğun olduğu gruplardan biri olan akademisyenlerin İnternet sansürü algıları değerlendirilmiş ve uygulanan web tabanlı bir anketle konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. Bölüm çeşitliliği açısından dikkate değer bir farklılık gösteren Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde çalışan 17 bölümden 218 akademisyen üzerinde gerçekleştirilen çalışmaya 47 akademisyen yanıt vermiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, akademisyenlerin İnternet ve sosyal medya kullanımının yoğun olduğunu bu platformları eğitim ve araştırma amaçlı da kullandıklarını yansıtmıştır. Bu bulgulardan hareketle İnternet erişimine yönelik kısıtlamaların akademisyenleri bu platformlar üzerinden araştırma yapma ve eğitim verme bağlamında olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Çalışma sonuçlarında İnternet erişimine yönelik kısıtlamalarda zararlı içerikle birlikte yararlı içeriğin engellenmemesine yönelik önlemlerin alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Sansür, İnternet sansürü, Düşünce özgürlüğü, Akademisyenler, Türkiye

#### Abstract

The İnternet that referred as the printing press of our age has turn into a bereily controlled platform due to the advancements of access and sharing facilities. In this context, it's also referred in the literature that restriction of access to the İnternet is described as the İnternet censorship and that affects every user. In the light of this information, as one of the intensive user groups of the İnternet, scholars' perceptions on the İnternet censorship were evaluated and their opinions were analysed via a web-based survey. The survey delivered to 218 scholars at Hacettepe University Faculty of Letters by e-mail and it is generated 47 responses. The findings obtained in this study reflected that, scholars are the intensive users of the İnternet and social media and social media

\* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Beytepe-Ankara. (sahikaeroglu@hacettepe.edu.tr)

\*\* Prof. Dr.; Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Beytepe-Ankara. (byilmaz@hacettepe.edu.tr)

*for the purpose education and research. Based on these findings, restrictions on the Internet affected scholars in many dimensions. In the end of the study, the requirements on description of boundaries about restrictions that will provide distinction between harmful and useful content is highlighted.*

**Keywords:** *Censorship, Internet censorship, Intellectual freedom, Academics, Turkey*

## Giriş

Gelişen teknoloji ve artan internet olanakları ile birlikte bilginin paylaşımı daha etkili iletişim kanalları aracılığıyla gerçekleştirilebilir bir hale gelmiştir. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisinin önemli bir artış gösterdiğini vurgulayan, hem kullanıcıları hem de hizmet sağlayıcıları analiz eden bir çok çalışmanın yapıldığı dikkati çekmektedir. Bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde ve kullanıcı davranışlarının/beklentilerinin değişiklik göstermesinde ülkelerin teknoloji altyapılarının gelişmesiyle birlikte daha hızlı ve etkin kullanım sağlayan hizmetlerin sunabilir hale gelmeleri etkili olmaktadır. Diğer yandan teknolojik gelişmeler donanım ve yazılım anlamında maliyetlerin düşmesine ve düşük maliyetle yüksek düzeyde verimlilik sağlayan araçların kullanılmasına öncülük etmiştir. Bu gelişmeler interneti insanların günlük hayatlarının bir parçası haline getirmekle birlikte akıllı telefonlar, taşınabilir bilgisayarlar ve tabletler aracılığıyla hemen her noktadan kullanılabilen bir iletişim platformun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Öyle ki bu platformu etkin olarak kullanan kuşakların bilgiyi arama, kullanma ve paylaşma özellikleri hızlı bir değişim göstermeye başlamış, literatürde Y kuşağı, Ağ kuşağı, dijital göçmen, dijital yerli gibi kavramların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Diğer yandan gelişen olanaklar doğrultusunda mesleki değişkenlerin yanı sıra toplumsal değişkenlerin de etkisiyle şekillenen kullanım farklılıkları, paylaşım ve erişim unsurlarının öneminin artmasını sağlarken bazı olumsuzlukların yaşanmasına da neden olmaktadır. İletişim ve haberleşme olanaklarının özellikle internet platformu üzerinden hızla ilerlemesi ülkeleri güvenlik ve zararlı içeriklerden korunmak amacıyla çeşitli önlemler almaya yöneltmiştir. Bu çerçevede güvenli internet ve black list uygulamaları gibi uygulamalarla zararlı içerik barındıran ve Internet platformu üzerinden yayın yapan web sayfaları ve web sitelerine erişimin kısıtlandığı görülmektedir. Literatürde "internet sansürü" olarak ifade edilen ve içerisinde kısıtlama, engelleme gibi anlamlar barındıran kavram farklı yönleriyle ele alınarak güncelliğini korumaktadır. Bu çerçevede çalışmada farklı disiplinlerce ele alınan internet sansürü kavramı toplumun aydın kesimi olarak tanımlanan akademisyen bakış açılarıyla ele alınarak Türkiye'de uygulanan internet yasakları akademisyen yaklaşımlarıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda Internet sansürü kavramın ve süreçlerin yarattığı algılar üzerine cevaplar aranmıştır. Çalışmada Türkiye de Internet sansürü tarihsel gelişim çerçevesinde bu konu üzerine yapılan çalışmalar incelenerek bu konudaki yaklaşımların ne olduklarına yönelik ve bu konuda akademisyenlerin bakış açılarına yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir.

## Sansür Kavramı ve İnternet Sansürü

Günümüzde kişiliğimiz ve çevremizi oluşturan her öge teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte daha kolay paylaşılabılır ve erişebilir bir hal almıştır. Bu durum bireylere yaşamsal avantajlar sağlarken bazı olumsuzlukları da beraberinde getirebilmektedir. Bilgiyi veriye dönüştürüp işleme, indeksleme ve verimli olarak kullanabilme anlamında günümüzde eriştiğimiz nokta olan internet bireysel olarak denetlenebilir olmasına rağmen küresel anlamda denetimi ve yönetimi tam anlamıyla mümkün olmayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Koç, 2013, s.8). İnternetin toplumsal anlamda getirdiği imkan ve yenilikler aynı zamanda kontrolünün güçlüğü küresel anlamda bir kargaşa hissine de neden olabilmektedir. 21. yüzyılın ilk yıllarında Türkiye'de akademik çevrenin de etkisiyle İnternet'in hızlı bir şekilde yaygınlaşması, bu platformu günlük hayatın hemen her alanında kullanılan önemli bir iletişim kanalı haline getirmiştir. İnternet'in bu denli yaygın kullanılan bir kanal olması beraberinde kötüye kullanım ve suistimal gibi durumların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu noktada İnternet'in sanal ve kimlik gizlemenin kolaylıkla gerçekleştirmeyi sağlayan yapısı bu platformların kötü amaçlarla kullanılmasına imkan tanımaktadır (Gök, 2012, s.4). Ülkelerin ve kurumların da interneti denetlemeye yönelik girişimlerde buldukları, bu doğrultuda çeşitli girişimlerle erişim kısıtlamaları getirerek sanal ortamın güvenliğini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Kurumsal boyutta ise söz konusu durumların bilgi güvenliği uygulamaları ve analizleriyle giderilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir. İnternet üzerinden yayımlanan içeriğin çok kısa sürelerde erişilebiliyor ve paylaşılabiliyor olması sonucu ortaya çıkan internet denetimi ülkeleri hukuksal anlamda temel kişisel hak ve hürriyetlerle çelişmeden çözümler üretmeye sevk etmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan internet sansürü kavramına değinmeden önce genel olarak sansür kavramını açıklamak gerekmektedir. Etimolojik açıdan eski Roma'daki nüfus sayımlarından, insanların ahlaklarından ve devlet hazinesinin denetiminden sorumlu olan görevlileri ifade eden Censor kavramına dayanan Sansür kavramı (Şamlı ve Konak, 2011, s.1) Türkçe sözlükte; "Her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserinin yayınının ve gösterilmesinin izne bağlı olması" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2012). Genel olarak düşünce özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile birlikte ele alınan sansür kavramının temelinde siyasi güç ve yönetimin olduğu üzerinde durulmaktadır (Toplu, 2007, s.199). Bunun yanı sıra sansür uygulamalarının düşünce ve fikirlerin bir toplum tarafından tartışılmasını ve fikirlerin erişilebilmesini sınırlandırdığı belirtilmektedir (Oppenheim ve Pollecut, 2000, s. 189). Sansür aynı zamanda farklı bakış açılarından yorumlanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada bakış açılarından biri çocuk ve gençlerin zararlı bilgilere erişimlerinin engellenerek denetim altına alınması ile ilgilidir. Diğer yandan sansür yaklaşımlarının bazı durumlarda kültürel değerlere ve varlıklara erişimi kısıtlaması açısından çeşitli sorunlara neden olduğu söylenebilir (Klang, 2005, s.1).

Sansüre uğrayan konular, toplumların değer yargıları ve ahlak kuralları çerçevesinde değişebilmektedir. Tarih boyunca bir çok sansür örneğine rastlamak mümkün olmakla birlikte devlet eliyle uygulanan ilk sansür örneklerinden birisinin Çin'de Konfüçyüs'un kitaplarının yakılması olduğu belirtilmiştir (Dilmen ve Akyazı, 2008, s.3: Day, 2001, s.13). Değişen dünyada özellikle teknolojik gelişmelerle birlikte farklı ortamlara taşınan bilgi kavramı sansür algısının da değişmesine yol açmıştır. İnternetin temel olarak içinde barındırdığı özellikleriyle zaman ve mekan engellerini ortadan kaldırması, arandığı bilgilere erişebilen dev bir kütüphane özelliği taşıması ve bilgi teknolojilerinin ve internet tabanlı iletişim ortamlarının gelişmesi ile birlikte literatürde özellikle haberleşme ve iletişim alanında sıkça rastladığımız sansür kavramı "internet sansürü" olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Tüm bunların yanı sıra giderek genişleyen bir ağ olan internet bir dizi güvenlik ve etik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda "internetteki bilgilere erişmeye veya bilgi koymaya yönelik denetim" olarak tanımlanan internet sansürü kavramı literatürde özellikle son dönemde üzerinde durulan güncel konulardan birisi olmuştur (*İnternet Sansürü*, 2013). İnternet'in saydam ve kontrolsüz yapısı çocuk pornografisi, uyuşturucu maddelere yönlendirme, intihara teşvik, patlayıcı madde yapımı gibi çocuk ve gençleri olumsuz etkileyen içeriklerin kolaylıkla oluşturulmasına da olanak vermektedir. Bu noktada ülke ve hükümetler, çeşitli düzeylerdeki uygulamalarla oluşturulan bu içeriklere erişimi kısıtlamalarda bulunmaktadır (Köse ve Özen, 2010, s, 113).

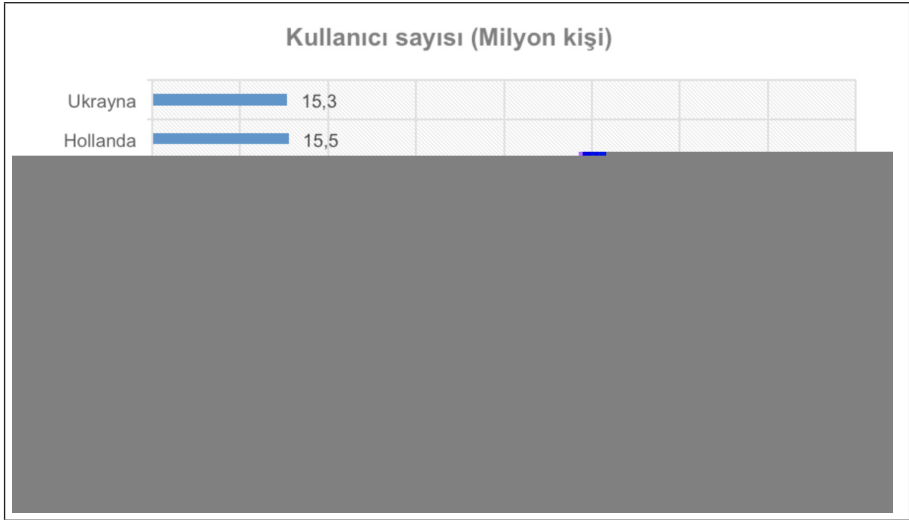
Özellikle 1990'lı yıllarda internetin ticaret ve iletişim amaçlarıyla kullanıldığı; bu bağlamda örgütlerin interneti denetim altına almaya yönelik çabalarda buldukları ifade edilse de internet platformu gelişimini devam ettirmekte; hükümetler ya da örgütler yalnızca belirli bir alan ya da bölge ile sınırlı denetim yapabilmektedirler. Ülkeler bu noktada yalnızca kendi sınırları doğrultusunda erişim kısıtlaması ve sansür uygulamaları gerçekleştirebilmektedir. İnternet bu yönüyle paralel bir dünya olarak da nitelendirilmektedir. Genel olarak ülkelerdeki uygulamalar incelendiğinde hükümetlerin çoğunlukla internet uygulamalarını kontrol altına almaya çalıştıkları görülmektedir. Bu uygulamalarıyla hükümetler; ticari ve ulusal güvenliğin sağlanabilmesi, bazı durumlarda ise kültürel değerlerin korunmasını amaçlamaktadırlar. Diğer yandan internet sansürü ile ilgili analizler ve tespitlerde bulunan OpenNet Initiative gibi girişimlerin de ortaya çıktığı görülmekte; böylelikle bölgeler ve ülkeler boyutunda analizler gerçekleştirilebilmektedir (Subramanian, 2012).

## **Türkiye' de İnternet Sansürü: Tarihsel Süreç**

Ulusal güvenliğin korunması, fikri hakların korunması, çocuk istismarı gibi bir çok nedenle internet erişimine yönelik sınırlamaların günümüzde önemli bir artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda ülkeler toplumsal yapıları ve kültürleri çerçevesinde farklı sınırlamalar ve teknolojilerden faydalanmaktadır. Bu kapsamda yapılan engellemeler zaman zaman kişisel hak ve hürriyetlere müdahale kapsamına

girebilmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye' de de internet sansürüne yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda Türkiye'de internet erişimi kısıtlanmasına yönelik uygulamaların 2007 yılına kadar TCK maddelerine dayanılarak uygulandığı belirtilmiştir. Bu durumun Anayasanın 13. maddesinde belirtilen "temel hak ve hürriyetleri sınırlayıcı düzenlemelerin ancak kanunla yapılması gerektiği" ilkesine ters düşerek hukuka aykırı olduğu ifade edilmektedir (Gök, 2012, s.13). Zamanla internet üzerinden yapılan yayıncılık işlemlerinin kolaylaşması, üretilen içeriğin web 2.0 teknolojileri ile birlikte çok yönlü bir platforma taşınması internetin denetim altına alınmasını daha karmaşık bir sürece sokmuştur. Türkiye'de ise internet denetimine yönelik eksikliklerin özellikle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Bayrağı hakkında hakaret içeren videoların Youtube'da yayımlanması ile hissedilmeye başlandığı belirtilmektedir. Bu kapsamda belirtilen video içerikleri 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve yeni TCK 300. maddeyi ihlal ettikleri gerekçesiyle Youtube 2007 yılının Mart ayında Türkiye'de erişime kapatılmıştır (Akdeniz ve Altıparmak, 2008, s.10). Bu gelişmeler çerçevesinde 2007 yılında Türkiye ' de 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" çıkarılmıştır.

Hızla değişen internet teknolojilerine yönelik değişimi öngörmek ve bu kapsamda ortaya çıkan sorunların çözümlerine yönelik çalışmalar gelişen teknoloji karşısında geçerliliğini çabuk kaybedebildiğinden anlık çözümler yerine farklı disiplinlerin desteğini alan esnek, diyaloga dayalı, teknoloji bağımlılığı az olan çözümler üretilmesi önemli görülmektedir (Akgül, 2009). İnternet erişimine yönelik yasal uygulamalar açısından ise Türkiye'nin öncelikle 5651 sayılı yasayla internet'in kötü amaçlı kullanımına yönelik çözümler üretme yoluna gittiği görülmektedir. Diğer yandan Türkiye'deki en büyük sorunun karar vericilerin ve internet sansürüne yönelik uygulamalarda bulunanların bilginin okuryazarlığı düzeyleri olarak belirtilmektedir (Dilmen ve Akyazı, 2008). İnternet sansürü ile ilgili çalışmalar incelendiğinde yoğun bir içeriğin ve hızlı bir bilgi üretiminin olduğu bu iletişim platformunun kötü amaçlara yönelik olarak kullanımı, bu platformun kullanımına yönelik yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Dilmen ve Akyazı, 2008). Avrupa ülkeleri arasında İnternet kullanım sıklığı açısından ilk beş ülke arasında yer alan Türkiye'de de diğer ülkelerde olduğu gibi internet sansürüne yönelik uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir (Bkz. Şekil 1).



**Şekil 1.** Avrupa'da Bazı Ülkelere Göre İnternet Kullanımı (Internetworldstats, 2012)

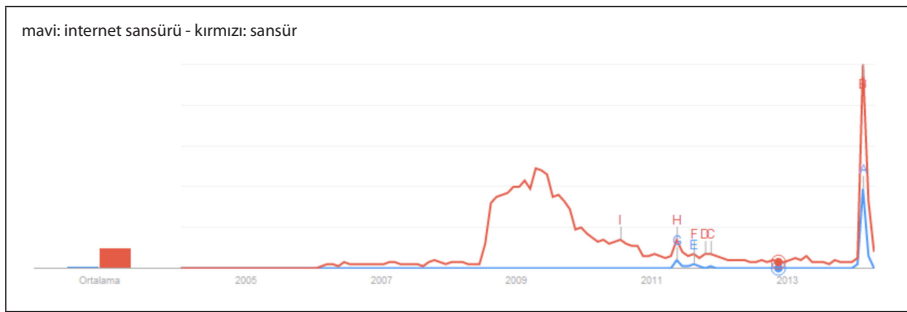
Şekil 1'de sunulan kullanıcı sayıları incelendiğinde Türkiye, İnternet kullanıcısı sayısı açısından Avrupa'da beşinci sırada yer almakta ve ülke nüfusunun %36,5'i İnternet kullanıcısı olduğu İstatistiklerden anlaşılmaktadır (internetworldstats, 2012). Buna karşın altyapı koşulları açısından ise Türkiye'nin geniş bant İnternet hızının 9.52 olarak belirlendiği ve bu limitin Şekil 1'de verilen ilk dört ülkeye göre yaklaşık üç kat daha düşüktür.

Freedom House inisiyatifinin, Birleşmiş Milletler Demokrasi Fonu için hazırladığı "İnternette Özgürlük 2011" raporuna göre ise Türkiye, İnternet kullanımını "kısmen özgür" bırakan ülkeler arasında sayılmaktadır ve Türkiye "Kısmen özgür" ülkelerin onuncu sırasında yer alırken Kenya, Güney Kore, Gürcistan, Nijerya, Hindistan, Malezya, Ürdün ve Meksika, İnternet özgürlüğü bakımından Türkiye'nin önünde bulunan ülkeler olarak görülmektedir. Yine aynı rapora göre İnternet kullanımı en sansürlü ülkelere en yüksek puanların verildiği sıralamada Türkiye'nin puanı 45 olarak görülmektedir. Raporda özgürlük düzeyi açısından birinci sırada Estonya bulunmaktadır. Listede ABD, Almanya, Avustralya, İngiltere, İtalya, Güney Afrika ve Brezilya, özgür İnternet ülkeleri olarak sıralandıkları görülmektedir (Freedom House, 2011)

İnternet erişiminin çeşitli yollarla kısıtlanması söz konusu içeriğe erişimi tamamen engellendiği anlamına gelmemekle birlikte kısıtlanan içeriğe kullanıcılar farklı yollarla erişilebilmektedirler. Bu noktada getirilen kısıtlamaların aslında tam anlamıyla çözüm olmadığı ifade edilmektedir. Yapılan çalışmalarda sağlanacak çözümün site sahipleri ile devlet yetkilerinin ya da kanunu uygulamakla yükümlü kurumun işbirliklerinden geçtiği

belirtilmektedir (Bayzan, 2009, s.384). Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde de bu durumu doğrulayan sonuçlar ortaya konulmakta; internet sansürünün kullanıcıların bu uygulamalara maruz kalmamaya yönelik bilgi arama davranışlarında buldukları örneklerle gösterilmektedir. Bu kapsamda yürütülen bir araştırmada Türkiye'de Google'da yapılan aramalar incelenmiş ve araştırma neticesinde "youtube" sözcüğünün, Youtube'un Türkiye'den erişime kapalı olduğu Mart 2007 – Ocak 2008, Ocak 2008 – Ocak 2009, Ocak 2009 – Ocak 2010 ve Ocak 2010 – Ekim 2010 tarih aralıklarında sırasıyla birinci, dördüncü, sekizinci en çok aranan terim olduğu vurgulanmakla birlikte; "youtube giriş", "ktunnel", "tunnel", "proxy", "ultrasurf", "dns değiştirme", "ip değiştirme", vb. gibi terimlerin sıklık düzeylerinin yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Gök, 2012).

Benzer şekilde son dönemde uygulanan internet sansürüne yönelik olarak Google trends verileri incelendiğinde Türkiye'de "internet sansürü" ve "sansür" taramaları ilişkilendirildiğinde ortaya çıkan analizler duruma yönelik kaygıların Türkiye'deki uygulamalarla paralellik gösterdiği söylenebilir (Bkz. Şekil.2).



**Şekil 2.** Google Trends Verilerine Göre Türkiye'de İnternet Sansürü ve Sansür Aramaları

Şekil 2'de verilen Google Trends verileri incelendiğinde, internet sansürü ve sansür ile ilgili aramaların, sansür uygulamalarının yapıldığı dönemlerde gözle görülür bir artış gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre sansür konusundaki aramaların 2008 ve 2009 yıllarından başlayarak artış gösterdiği ancak daha sonraki dönemlerde aramaların düşük oranlarda olduğu görülürken, aramaların sansür uygulamalarının gerçekleştirildiği bir diğer dönem olan 2014 yılında en yüksek seviyelere ulaştığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun kullanıcıların internet sansürü ve sansüre yönelik uygulamalar ve hukuki düzenlemeler konusundaki farkındalıklarını artırmaya çalıştıklarını yansıttığı söylenebilir.

Türkiye'de internet erişiminin kısıtlanmasına yönelik çalışmalar içerisinde istatistiksel verilerden yararlanarak durumu betimleyen çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan birinde Kasım 2007-Ekim 2008 arasındaki engelleme uygulamaları analiz edilmiş ve 5651 kapsamında 1115 web sitesinin 252 tanesi (%23'ü)

mahkeme kararıyla engellenmiş, 863 tanesi de (%77'si) TİB tarafından re'sen verilen idari kararlarla erişime kapatıldığı belirtilmiştir (Gök, 2009, s.23). 2014 yılı Mart ayı istatistikleri açısından durum incelendiğinde ise erişimi zorlaştırılan site sayısının 40851'e yükseldiği, bunun yalnızca %5'inin (2027 site) mahkeme kararıyla, %89,4'ünün (36405 site) TİB tarafından engellendiği, bunlara ek olarak Savcılık tarafından da çeşitli engellemelerin yapıldığı (%2,3 -950 site) görülmektedir (Engelli web, 2014).

Türkiye'de internet erişimine yönelik olarak diğer ülkelerde olduğu gibi yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kapsamda son dönemde mevcut 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun güncellenmesi ve bazı tedbirlerin alınması ile ilgili değişiklikler yapılmıştır. Son yapılan değişiklikler incelendiğinde yasal düzenlemelerin aşağıda belirtilen maddelerde olduğu görülmektedir:

- ◊ İnternet servis sağlayıcılar ile İnternet hizmeti veren diğer işletmecilerle koordinasyonu sağlama görevini yürütecek Erişim Sağlayıcılar Birliği' nin kurulması kurulması belirlenmiş ve İnternet servis sağlayıcıları, içerik sağlayıcılar ve erişim sağlayıcıların bu birliğe üye olma zorunluluğu getirilmiştir.
- ◊ Erişim engellemeye yönelik karar alma ve alınan kararların uygulanmasına yönelik kararı verecek makamlar konusunda yürütmeye önemli yetkiler verilmiş ve bu süreçler kolaylaştırılmıştır.
- ◊ Erişimin engellenmesi için kullanılan yöntem ve tekniklerin artırılması öngörülmüş ve bu kapsamda DNS engellemeleri yerine IP engellemeleri "ve benzeri" yöntemler kullanılarak yapılabileceğine yönelik değişiklikler yapılmıştır.
- ◊ Son yapılan değişikliklerle TİB Başkanına ve personeline "yargılama zırhı" getirilmiştir.
- ◊ Kanuna "Özel hayatın gizliliği nedeniyle içeriğe erişimin engellenmesi" başlıklı bir hüküm getirilerek yürütmeye hızlı bir şekilde erişimin engellenmesi yetkisi sağlanmıştır.
- ◊ İlgili düzenlemeler ile İnternet servis sağlayıcıları için erişim engellenmesi kararlarında total filtrelemede dahil olmak üzere her türlü tedbirin alınması, "Başkanlığın (TİB) talep ettiği bilgilerin, talep edilen şekilde Başkanlığa teslim etme ve Başkanlıkça bildirilen tedbirleri alma" yükümlülüğü getirilmiştir bunun yanı sıra, sağlayıcıların trafik bilgilerinin bir yıldan az ve iki yıldan fazla olmamak üzere saklanması belirlenmiştir (İnternet Ortamında Yapılan..., 2007).

Yukarıdaki sıralan düzenlemelere paralel olarak Türkiye'de yasanın ilk uygulandığı platformlar Twitter ve Youtube olmuştur. Bu kapsamda Twitter web sitesine erişim 20 Mart 2014' te Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından yasaklanmıştır. TİB yasağa gerekçe olarak İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 3 Şubat 2014, İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 18 Mart 2014 tarihli kararlarını istinaden koruma tedbiri uygulanmasını göstermiştir. Bu gelişmenin ardından Anayasa Mahkemesinin 2 Nisan 2014 tarihli kararında şu gerekçelere yer verilerek karar açıklanmıştır. "TİB'in kararına dayanak gösterdiği mahkeme kararlarını aşan ve



milyonlarca kullanıcısı bulunan bir sosyal medya ağı olan twitter.com sitesine erişimin tamamen engellenmesini öngören işlemin kanuni dayanağının bulunmadığı ve bu sosyal paylaşım sitesine erişimin kanuni dayanağı olmaksızın ve sınırları belirsiz bir yasaklama kararı ile engellenmesinin demokratik toplumların en temel değerlerinden biri olan ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğu açıktır". Bu örnekten hareketle son düzenlemerin konuyla ilgili yaptırımları kolaylaştırdığı görülmektedir.

## İnternet Sansürünün Akademik Bağlamdaki Etkileri

İnternet, bireylerin bilgiye erişmesi ve erişilen bilgilerin kullanılması için giderek daha hayati bir bilgi kaynağı haline gelmektedir. Bu gelişime rağmen ulusal güvenliğin korunması, çocukların korunması gibi gerekçelerle internet kullanımını kısıtlama çabalarının da farklı boyutlarda gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bazı ülkelerde gerçekleştirilen internet sansürü veya kısıtlamaları bireylerin internet kullanımını etkilemekle birlikte ifade özgürlüğü ve bilgi alma özgürlüğü gibi temel özgürlükleri kısıtlayabilmektedir. Bu noktada ülkelerdeki temel hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik hukuksal altyapı eksiklikleri de internet kullanım kısıtlamaları ile ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan insan güvenliği ve insan haklarının bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişimden etkilendiği, ağ yapılarına dayalı toplumlar ve dijital yerliler gibi kullanıcılar için internetin temel bir kaynak olduğu dile getirilmektedir. İnternet platformunda temel insan haklarının korunmasının önemi göz ardı edilmemelidir (Kettemann, 2012). Kettemann (2012) ayrıca internetin bütün bireyler için bir katalizör haline dönüştüğünü ve bir insan hakkı olarak hem ifade özgürlüğü açısından hem de sağlıktan eğitime kadar geniş bir perspektifte kullanılan bir kaynak olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda internet sansürünün hemen her kesimi etkilediği söylenebilir. Bu kapsamda interneti bilgi erişim ve bilgi kaynaklarını paylaşma açısından kullanılan gruplardan biri olan akademisyenler temel olarak etkilenen grupların başında gelmektedir. Bu grup ilgilendikleri alanlardaki çalışmaları takip etmek ve gerçekleştirmiş oldukları çalışmaları toplumla paylaşmak için internet kaynaklarından yoğun olarak faydalanmaktadır. Özellikle son dönemde gelişen açık erişim kavramı ile birlikte üniversitelerin internet tabanlı öğrenme yönetim sistemlerini kullandıkları, bu kapsamda akademisyenler tarafından verilen derslerin, ders malzemelerinin ve bilgi kaynaklarının yaşamboyu öğrenme çerçevesinde toplumla paylaşılması mümkün olmaktadır. Söz konusu uygulamalarda web 2.0 teknolojilerinden de sıklıkla faydalandığı dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda YouTube, Twitter ve wiki gibi yeni nesil bilgi kaynaklarının da eğitim materyallerinin bir parçası haline geldiği görülmektedir. Bu girişimlerle akademisyenler açık eğitim kaynakları oluşturmaya yönelik çabalarda bulunmaktadır. Diğer yandan internet erişimine yönelik kısıtlamalar da bu noktada akademisyenler tarafından üretilen bilgi kaynaklarının ve araştırma sonuçlarının açık bilgi kaynakları aracılığıyla paylaşılmasını ve toplumsallaşmasını zorlaştırmakla birlikte söz konusu araştırma süreçlerini olumsuz anlamda etkileyebilecek bir seviyeye gelmektedir.

## Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Kapsamı

Bu araştırmada, kuramsal çerçevede ele alınan internet sansürü kavramından hareketle uluslararası kuruluşlarca insan haklarından biri olan internet ve internetin sunmuş olduğu bilgi kaynaklarına erişimin kısıtlanması kapsamında, söz konusu ortamlardan yoğunlukla eğitim ve araştırma için faydalanan akademisyenlerin konuya yaklaşımları değerlendirilmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmamızda akademisyenlerin günlük hayatlarında ve çalışmalarında internet sansüründen ne derece etkilendikleri ve bu konuya yönelik yaklaşımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda çalışmamızda araştırma soruları;

- ◇ Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi akademisyenlerinin günlük yaşamlarında ve çalışma yaşamlarında sosyal medya ve internet kaynaklarını kullanım amaçları nelerdir?
- ◇ Sosyal medya ve internete yönelik erişim kısıtlamalarının Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi akademisyenlerinin eğitim, araştırma ve akademik faaliyetleri üzerinde ne tür etkileri bulunmaktadır?
- ◇ Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi akademisyenlerinin Türkiye’de internet erişiminin kısıtlanmasına yönelik uygulamalar konusundaki bakış açıları nasıldır? şeklinde belirlenmiştir.

Akademisyenlerin konuyla ilgili yaklaşımlarını betimleyebilmek ve detaylı bulgular elde edebilmek amacıyla 26 sorudan oluşan bir anket geliştirilmiştir. Çoktan seçmeli, sıralamalı, likert ölçekli ve açık uçlu sorulardan oluşan anket, birbirinden farklı 17 bölümü kapsamasından dolayı dikkate değer bir yaklaşım ve kullanım çeşitliliği gösteren Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde görev yapan 218 akademisyene gönderilmiştir. İki haftalık bir süre için açık tutulan ankete 47 akademisyen yanıt vermiştir. Ankete yanıt veren akademisyenlerin evreni temsil oranı %21,5’dir. Bir başka deyişle elde edilen bu oranın her beş akademisyenden birini temsil ettiği söylenebilir. Anketlerden toplanan veriler, bir nicel veri analizi yazılımı olan PASW (Predictive Analytics Software) yazılımıyla analiz edilmiş; yazılımdan sağlanan tanımlayıcı istatistikler de çapraz tablolarla sunulmuştur. Açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular ise ayrıca kodlanarak yorumlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğine yönelik analizlere göre ise 44 değişken altında toplanan veriler üzerinde demografik ve açık uçlu sorulara yönelik değişkenler çıkartıldıktan sonra elde edilen Crombach Alpha değeri 0,93’tür. Bu değer araştırmada elde edilen verilerin içsel tutarlılığının çok yüksek olduğunu ortaya koymakta; bulguların içsel tutarlılık açısından yüksek derecede güvenilir olduğunu yansıtmaktadır.

Anketlerden elde edilen verilerin analizi için öncelikle katılımcıların demografik bilgileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak katılımcıların yaşlarına yönelik bulgular elde edilmiştir. Buna göre katılımcıların %19,1’i (9 kişi), 27-32 yaş aralığında, %27,7’si (13 kişi) 33-38, %21,3’ü (10 kişi) 39-44 yaş aralığında iken katılımcıların %31,9’u (15 kişi) 45 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların deneyimlerine yönelik bulgulara göre ise

1-5 yıl deneyime sahip kullanıcılar %14,9 (7 kişi), 6-10 yıl deneyimi olanlar %19,1 (9 kişi), 11-15 yıl arası deneyime sahip olanlar %19,1 (dokuz kişi), 16-20 yıl arası %12,8 (6 kişi) ve 21 yıl ve üzeri deneyimi olanların oranı %34'tür (16 kişi).

Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer demografik bulgu ise katılımcıların akademik unvanlarıdır. Bu konuda elde edilen bulgulara göre katılımcıların %6,4'ü (3 kişi) uzman, %25,5'i (12 kişi) araştırma görevlisi iken öğretim görevlisi ve yardımcı doçentlerin her iki grubun da oranı %14,9 (7 kişi), Profesör ve doçentlerin oranları ise %19,1 (9 kişi) dir.

## Bulgular

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesindeki akademisyenlerin internet sansürüne yönelik algılarını belirleyebilmek için öncelikle günlük hayatlarında kullandıkları web sitelerinin neler olduğunun belirlenmesine yönelik analizler yapılmıştır. Bu çerçevede katılımcılara web site türleri yöneltilecek kullanım sıklıklarına göre sıralama yapmaları istenmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo I'de sunulmaktadır.

**Tablo I.** Günlük Hayatınızda En Çok Kullandığınız Web Siteleri

Kullanılan siteler	1. Sırada Önemli		2. Sırada Önemli		3. Sırada Önemli		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Haber siteleri	21	44,7	7	14,9	7	14,9	<b>42</b>	<b>89,4</b>
Video paylaşım siteleri	0	0	4	8,5	6	12,8	<b>33</b>	<b>70,2</b>
Sosyal medya siteleri	9	19,1	12	25,5	8	17,0	<b>37</b>	<b>78,7</b>
Wiki ve Bloglar	2	4,3	4	8,5	9	19,1	<b>28</b>	<b>59,6</b>
Kurum web sitesi	10	21,3	6	12,8	7	14,9	<b>35</b>	<b>74,5</b>
Kütüphane sayfaları	2	4,3	11	23,4	6	12,8	<b>32</b>	<b>68,1</b>

Tablo I' de sunulan bulgulara göre akademisyenlerin %89,4'ü haber sitelerini sıklıkla takip etmektedir. Bu katılımcıların %44,7'si bu siteleri günlük hayatlarında birinci sırada önemli görmektedir. Bunun yanı sıra sosyal medya siteleri %78,7'lik oranla akademisyenler tarafından ikinci sırada önemli görülen siteler olmuştur. Bu konuda katılımcıların ayrıca dörtte birinden fazlasının sosyal medya sitelerini ikinci sırada önemli gördükleri de dikkat çeken bir bulgudur. Katılımcılar üçüncü sırada ise %74,5'lik oranla kurum web sitesini günlük hayatlarında kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan wiki ve bloglar akademisyenlerin günlük hayatlarında en az kullandıkları sitelerdir. Bu durum internet erişimine yönelik kısıtlamalarda sosyal medyanın ve haber sitelerinin yer almasının akademisyenler için bilgi edinme konusunda önemli sorunlara neden olacağını göstermektedir. Araştırmamızda ayrıca akademisyenlerin günlük hayatlarında duyuru ve eğitim faaliyetleri için yoğunlukla kullandıkları web siteleri de analiz edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo II'de sunulmaktadır.

**Tablo II.** Akademik Duyurular ve Eğitim Faaliyetleri İçin En Çok Kullanılan Web Siteleri

Kullanılan siteler	1. Sırada Önemli		2. Sırada Önemli		3. Sırada Önemli		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kurumsal web sitesi	22	46,8	9	19,1	4	8,5	<b>40</b>	<b>85,1</b>
Kurum sayfası içerisinde oluşturulmuş kişisel web sayfası	7	14,9	11	23,4	4	8,5	<b>23</b>	<b>49,9</b>
Kişisel web sayfası	4	8,5	3	6,4	4	8,5	<b>12</b>	<b>25,5</b>
Sosyal medya	12	25,5	10	21,3	5	10,6	<b>29</b>	<b>61,7</b>
Video paylaşım siteleri	1	2,1	3	6,4	4	8,5	<b>13</b>	<b>27,7</b>
Diğer	0	0	3	6,4	2	4,3	<b>7</b>	<b>14,9</b>

Akademisyenlerin akademik duyurular ve eğitim faaliyetleri için en çok kullandıkları web sitelerini yansıtan Tablo II'ye göre en yoğun kullanılan web sitesi kurumsal web sayfasıdır (% 85,1). Akademik duyurular için kullanılan ikinci web platformu ise sosyal medya siteleridir (%61,7). Akademisyenler üçüncü olarak ise Kurum web sayfası içinde oluşturulmuş kişisel web sayfalarını tercih etmektedir (%49,9). Bu verilere göre akademisyenlerin akademik duyuru ve eğitim faaliyetlerinde öncelikle resmi iletişim kanallarını tercih etmelerinin yanı sıra sosyal medya platformlarında akademik duyuru ve eğitim faaliyetleri açısından yoğun olarak kullandıkları görülmektedir. Bu doğrultuda söz konusu sitelere yönelik olarak erişim kısıtlamaları akademisyenler açısından yalnızca günlük kullanım değil akademik duyuru ve eğitim faaliyetlerini de etkileyecektir. Araştırmamızda genel olarak kullanılan web platformlarının belirlenmesinin ardından sosyal medya platformlarının kullanım amaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo III'te özetlenmiştir.

**Tablo III.** Sosyal Medya Platformlarını Güncel Gelişmeleri/Haberleri Takip Etmek Amaçlı Olarak Kullanım Düzeyi

Unvan/ Kullanım Düzeyi	Takip etmek amaçlı kullanmıyorum	Az takip amaçlı	Kısmen takip amaçlı	Takip etmek amaçlı	Tamamen takip etmek amaçlı	Toplam
Uzman	1	0	0	1	1	<b>3</b>
%	33,3	,0	,0	33,3	33,3	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	2	1	1	3	5	<b>12</b>
%	16,7	8,3	8,3	25,0	41,7	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	1	0	1	3	2	<b>7</b>
%	14,3	,0	14,3	42,9	28,6	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	1	0	2	2	2	<b>7</b>
%	14,3	,0	28,6	28,6	28,6	<b>100</b>
Doçent	2	0	2	3	2	<b>9</b>
%	22,2	,0	22,2	33,3	22,2	<b>100</b>
Profesör	2	1	2	1	3	<b>9</b>
%	22,2	11,1	22,2	11,1	33,3	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>9</b>	<b>2</b>	<b>8</b>	<b>13</b>	<b>15</b>	<b>47</b>
%	<b>19,1</b>	<b>4,3</b>	<b>17,0</b>	<b>27,7</b>	<b>31,9</b>	<b>100,0</b>

Tablo III incelendiğinde tüm gruptaki katılımcıların sosyal medya platformlarını güncel gelişmeleri ve haberleri takip etmek amaçlı kullanım oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Tamamen takip amaçlı kullanan katılımcılar arasında en yüksek oranın %41,7 ile araştırma görevlilerinde olduğu görülmektedir. Diğer yandan bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğretim görevlilerinin takip etme oranlarının en yüksek seviyede olduğu dikkati çekmektedir (%42,9). Durum genel olarak değerlendirildiğinde ise akademisyenlerin %60'ına yakınının sosyal medya platformlarını güncel gelişmeleri ve haberleri takip etmek amaçlı kullandıkları söylenebilir. Bu oranda öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerinin oranlarındaki yükseklik bu grupların teknoloji ile etkileşimlerinin yüksekliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Akademisyenlerin sosyal medya platformlarını ders malzemesi olarak kullanımına yönelik bulgular ise Tablo IV'te verilmektedir

**Tablo IV.** Sosyal Medya Platformlarının Ders Malzemesi Olarak Kullanımı

Ünvan	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Uzman	2	1	0	<b>3</b>
%	66,7	33,3	,0	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	5	2	5	<b>12</b>
%	41,7	16,7	41,7	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	3	2	2	<b>7</b>
%	42,9	28,6	28,6	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	1	1	5	<b>7</b>
%	14,3	14,3	71,4	<b>100</b>
Doçent	5	2	2	<b>9</b>
%	55,6	22,2	22,2	<b>100</b>
Profesör	2	2	5	<b>9</b>
%	22,2	22,2	55,6	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>18</b>	<b>10</b>	<b>19</b>	<b>47</b>
%	<b>38,3</b>	<b>21,3</b>	<b>40,4</b>	<b>100</b>

Akademisyenlerin sosyal medya platformlarını ders malzemesi olarak kullanıp kullanmadıklarına yönelik sonuçlar incelendiğinde katılımcıların dörtte üçünden fazlası (%78,7) sosyal medya platformlarını ders malzemesi olarak kullanmaktadır. Kullanım oranları hemen hemen bütün gruplarda yüksek iken yardımcı doçent ve profesörlerin kullanım oranlarının nispeten düşük olduğu görülmektedir. Bu konuda elde edilen bulguların bir önceki tablo ile paralellik gösterdiği bu kapsamda sosyal medya platformlarının ders malzemesi amaçlı kullanımının araştırmamızda yüksek yaş grubunda yer alan akademisyenlerde daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Tablo IV'te sunulan bulgulardan hareketle, sosyal medya platformlarına yönelik olarak gerçekleştirilecek olası sensür uygulamaları bu platformların eğitim amaçlı kullanımlarını da önemli ölçüde etkileyecektir. Bu kapsamda sosyal medya platformlarının eğitim açısından etkililiğine yönelik bulgular Tablo V'te verilmektedir.

**Tablo V.** Sosyal Medya Platformlarının Eğitim Açısından Etkililiği

Ünvan	Hiç etkisi yok	Az etkisi var	Orta etkili	Etkili	Çok Etkili	Toplam
Uzman	0	1	0	1	1	<b>3</b>
%	,0	33,3	,0	33,3	33,3	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	1	0	4	3	4	<b>12</b>
%	8,3	,0	33,	25,0	33,3	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	0	0	1	4	2	<b>7</b>
%	,0	,0	14,3	57,1	28,6	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	0	0	4	3	0	<b>7</b>
%	,0	,0	57,1	42,9	,0	<b>100</b>
Doçent	0	1	2	6	0	<b>9</b>
%	,0	11,1	22,2	66,7	,0	<b>100</b>
Profesör	1	0	4	1	3	<b>9</b>
%	11,1	,0	44,4	11,1	33,3	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>15</b>	<b>18</b>	<b>10</b>	<b>47</b>
%	<b>4,3</b>	<b>4,3</b>	<b>31,9</b>	<b>38,3</b>	<b>21,3</b>	<b>100</b>

Tablo V incelendiğinde genel olarak katılımcıların % 60 ına yakını sosyal medya platformlarını eğitim açısından etkili bulmaktadır. Sosyal medya platformlarını eğitim açısından etkisiz bulanların oranı oldukça düşüktür. Ünvanlara göre dağılım incelendiğinde ise öğretim görevlilerin dörtte üçünden fazlası (%75,7) bu platformları eğitim açısından etkili bulmaktadır. Akademik gruplar arasında yardımcı doçentler, bu platformların etkililik düzeyleri ile ilgili olumsuz bir görüş belirtmezken, bu grubun yarısından çoğu (%57,1) sosyal medya platformlarının eğitim açısından orta düzeyde de olsa etkisi olduğunu ifade etmiştir. Tablo V genel olarak incelediğinde ise akademisyenlerin sosyal medya platformlarını çoğunlukla etkili buldukları dikkati çekmektedir.

İnternet erişim kısıtlanmasının akademisyenlere göre bir sorun olup olmadığının belirlenmesine yönelik analizlere göre akademisyenlerin neredeyse tamamına yakını % 97,9 internet sansürünü sorun olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %2,1'i ise konuyu kısmen bir sorun olarak algıladığını belirtmiştir. Burada tüm grupların neredeyse tamamı konunun bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir. İnternet sansürünün akademisyenlerin eğitim faaliyetlerine yönelik etkileri ile ilgili bulgular ise Tablo VI'da sunulmuştur.

**Tablo VI.** İnternet Sansürünün Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Etkisi

Ünvan	Hiç Etkilemiyor	Az Etkiliyor	Orta Düzey	Etkiliyor	Çok Etkiliyor	Toplam
Uzman	0	0	0	0	3	<b>3</b>
%	,0	,0	,0	,0	100,0	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	1	0	5	3	3	<b>12</b>
%	8,3	,0	41,7	25,0	25,0	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	1	1	2	2	1	<b>7</b>
%	14,3	14,3	28,6	28,6	14,3	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	0	0	2	5	0	<b>7</b>
%	,0	,0	28,6	71,4	,0	<b>100</b>
Doçent	1	2	1	2	3	<b>9</b>
%	11,1	22,2	11,1	22,2	33,3	<b>100</b>
Profesör	1	1	4	2	1	<b>9</b>
%	11,1	11,1	44,4	22,2	11,1	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>14</b>	<b>14</b>	<b>11</b>	<b>47</b>
%	<b>8,5</b>	<b>8,5</b>	<b>29,8</b>	<b>29,8</b>	<b>23,4</b>	<b>100</b>

İnternet sansürünün eğitim faaliyetlerinizi ne derece etkilediğine yönelik analizler incelendiğinde akademisyenler genel olarak internet sansürünün eğitim faaliyetlerini etkilediklediğini düşünürken bu etkileme oranı orta (%29,8), etkili (%29,8)'i ve çok etkili (%23,4) seviyelerindedir. Tablodaki bulgulara göre Uzmanlardan sonra yardımcı doçentler internet sansürünün eğitim faaliyetlerine etkisini en yüksek oranda gören gruptur. (%71,4). Bu bulgu sosyal medya ile ilgili kullanım bulgularıyla karşılaştırıldığında internet sansürünün sosyal medya dışındaki platformlarda da etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada internet erişimine yönelik kısıtlamaların yalnızca akademisyenlerin güncel bilgi ihtiyaçlarını değil eğitim faaliyetleri üzerinde de önemli etkileri olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmamızda internet sansürünün akademisyenlerin bilimsel çalışma ve araştırma faaliyetlerini etkileme düzeyine yönelik bulgular da araştırmamızda elde edilmiştir (Tablo VII).



**Tablo VII.** İnternet Sansürünün Bilimsel Çalışma, Araştırma Faaliyetlerini Etkileme Düzeyi

Ünvan	Hiç Etkilemiyor	Az Etkiliyor	Orta Düzey Etkiliyor	Çok Etkiliyor	Toplam
Uzman	0	0	0	1	2
%	,0	,0	,0	33,3	66,7
Araştırma Görevlisi	1	1	2	2	6
%	8,3	8,3	16,7	16,7	50,0
Öğretim Görevlisi	1	1	1	3	1
%	14,3	14,3	14,3	42,9	14,3
Yardımcı Doçent	0	1	1	5	0
%	,0	14,3	14,3	71,4	,0
Doçent	1	2	0	3	3
%	11,1	22,2	,0	33,3	33,3
Profesör	0	2	3	1	3
%	,0	22,2	33,3	11,1	33,3
<b>Toplam</b>	<b>3</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>15</b>	<b>15</b>
%	<b>6,4</b>	<b>14,9</b>	<b>14,9</b>	<b>31,9</b>	<b>31,9</b>

İnternet sansürünün bilimsel çalışma, araştırma faaliyetlerinizi ne derece etkilediğini belirlemeye yönelik Tablo VII'de genel olarak akademisyenlerin yarıdan fazlasının (%63,8) internet sansürünün bilimsel ve akademik faaliyetlerini engellediğini düşündükleri görülmektedir. Tabloda Akademik ve bilimsel faaliyetlerin internet sansüründen hiç etkilenmediğini düşünen akademisyen oranı ise %6,4 olarak görülmektedir. Bu durum akademisyenlerin önemli bir oranının eğitim ve araştırma faaliyetlerinde internet sansüründen oldukça yüksek oranlarda etkilendiğini ortaya koymuştur. Araştırmamızda bu konunun ardından internet sansürünün akademik düşünce paylaşımına olan etkileri de ele alınan bir diğer konudur. Bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo VIII'de verilmektedir.

**Tablo VIII.** İnternet Sansürünün Akademik Düşünce Paylaşımına Etkisi

Ünvan	Hiç Etkilemiyor	Az Etkiliyor	Orta Düzey	Etkiliyor	Çok Etkiliyor	Toplam
Uzman	0	0	0	0	3	<b>3</b>
%	,0	,0	,0	,0	100,0	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	1	0	2	5	4	<b>12</b>
%	8,3	,0	16,7	41,7	33,3	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	3	0	0	3	1	<b>7</b>
%	42,9	,0	,0	42,9	14,3	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	0	1	0	5	1	<b>7</b>
%	,0	14,3	,0	71,4	14,3	<b>100</b>
Doçent	1	0	3	2	3	<b>9</b>
%	11,1	,0	33,3	22,2	33,3	<b>100</b>
Profesör	1	0	3	2	3	<b>9</b>
%	11,1	,0	33,3	22,2	33,3	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>8</b>	<b>17</b>	<b>15</b>	<b>47</b>
%	<b>12,7</b>	<b>2,1</b>	<b>17,0</b>	<b>36,2</b>	<b>31,9</b>	<b>100</b>

İnternet sansürünün akademik düşüncelerinizi paylaşmayı ne kadar etkilediğine yönelik Tablo VIII' e göre genel olarak akademisyenlerin yarıdan fazlasının (%68,1) internet sansürün akademik düşüncelerini paylaşmalarını etkilediğini düşündükleri görülmüştür. Gruplar bazında değerlendirildiğinde ise öğretim görevlilerinin %42,9'u internet sansüründen akademik paylaşımlarının etkilenmediğini düşünmektedir. Gruplar genel olarak incelendiğinde ise tüm grupların yarısından fazlasının internet sansüründen akademik düşünce paylaşımlarının etkinlendiği ortaya çıkmaktadır. Akademisyenlerin Türkiye'de internet sansürü uygulanıp uygulanmadığına yönelik düşüncelerini içeren bulgular ise Tablo IX'da verilmiştir.

**Tablo IX.** Türkiye'de İnternet Sansürü Uygulaması

Ünvan	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Uzman	3	0	0	<b>3</b>
%	100,0	,0	,0	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	11	1	0	<b>12</b>
%	91,7	8,3	,0	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	7	0	0	<b>7</b>
%	100,0	,0	,0	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	7	0	0	<b>7</b>
%	100,0	,0	,0	<b>100</b>
Doçent	5	0	3	<b>9</b>
%	55,6	,0	33,3	<b>100</b>
Profesör	7	0	2	<b>9</b>
%	77,8	,0	22,2	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>41</b>	<b>1</b>	<b>5</b>	<b>47</b>
%	<b>87,3</b>	<b>2,1</b>	<b>10,6</b>	<b>100</b>

Türkiye' de internet sansürünün uygulanıp uygulanmadığına yönelik bulguları içeren Tablo IX incelendiğinde katılımcıların dörtte üçünden fazlasının (%87,3) Türkiye' de internet sansürünün uygulandığını düşündükleri görülmektedir. Hiç sansür uygulanmadığını düşünenlerin oranı %2,1 iken kısmen internet sansürü uygulandığını düşünenlerin oranı ise %10,6 olarak görülmektedir. Bu bulguların ardından Türkiye'de internet erişimine yönelik kısıtlamaların teknik anlamda ne düzeyde etkili olduğu konusundaki akademisyenlerin algıları Tablo X'da verilmektedir.

**Tablo X.** Türkiye’de Uygulanan İnternet Sansürünün Teknik Anlamda Etkililik Düzeyi

Ünvan	Etkisiz	Az Etkili	Orta Düzey Etkili	Etkili	Çok Etkili	Toplam
Uzman	0	1	1	0	1	<b>3</b>
	% ,0	33,3	33,3	,0	33,3	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	2	1	7	2	0	<b>12</b>
	% 16,7	8,3	58,3	16,7	,0	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	0	6	0	0	1	<b>7</b>
	% ,0	85,7	,0	,0	14,3	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	0	1	2	3	1	<b>7</b>
	% ,0	14,3	28,6	42,9	14,3	<b>100</b>
Doçent	0	2	3	4	0	<b>9</b>
	% ,0	22,2	33,3	44,4	,0	<b>100</b>
Profesör	1	2	5	0	1	<b>9</b>
	% 11,1	22,2	55,6	,0	11,1	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>3</b>	<b>13</b>	<b>18</b>	<b>9</b>	<b>4</b>	<b>47</b>
	% <b>6,4</b>	<b>27,7</b>	<b>38,3</b>	<b>19,1</b>	<b>8,5</b>	<b>100</b>

Türkiye’de uygulanan internet sansürünün teknik anlamda etkililik düzeylerini değerlendiren Tablo X’ a göre katılımcılar, internet sansürünün teknik etkililiğini orta düzeyde (%38,3) etkili olarak değerlendirmektedir. Bulgular, genel olarak incelendiğinde ise internet sansürünün teknik anlamda çok etkili bulanların oranı %8,5 iken hiç etkili bulunmayanların oranı %6,4 olarak görülmektedir. Konuyla ilgili olarak internet sansürüne yönelik teknikleri inceleyen çalışmalar incelendiğinde Türkiye’de uygulanan tekniklerin çok güçlü olmadığı vurgulanmaktadır. Bu noktada araştırmamızda elde edilen bu bulguların da söz konusu araştırmalarla benzerlik gösterdiğini ve akademisyenlerin internet sansürünün teknik düzeydeki etkililiğini orta düzeyde gördüklerini yansıtmıştır. İnternet sansürünün akademisyenlere göre sosyal toplumsal etkililiği ile ilgili bulgular ise Tablo XI’de sunulmuştur.

**Tablo XI.** Türkiye'de Uygulanan İnternet Sansürünün Sosyal/Toplumsal Anlamda Etkililik Düzeyi

Ünvan	Hiç Etkilemiyor	Az Etkiliyor	Orta Düzey	Etkiliyor	Çok Etkiliyor	Toplam
Uzman	0	0	2	1	0	<b>3</b>
%	,0	,0	66,7	33,3	,0	<b>100</b>
Araştırma Görevlisi	1	1	5	3	2	<b>12</b>
%	8,3	8,3	41,7	25,0	16,7	<b>100</b>
Öğretim Görevlisi	0	1	3	2	1	<b>7</b>
%	,0	14,3	42,9	28,6	14,3	<b>100</b>
Yardımcı Doçent	0	0	2	3	2	<b>7</b>
%	,0	,0	28,6	42,9	28,6	<b>100</b>
Doçent	0	0	3	5	1	<b>9</b>
%	,0	,0	33,3	55,6	11,1	<b>100</b>
Profesör	0	1	1	5	2	<b>9</b>
%	,0	11,1	11,1	55,6	22,2	<b>100</b>
<b>Toplam</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>16</b>	<b>19</b>	<b>8</b>	<b>47</b>
%	<b>2,1</b>	<b>6,4</b>	<b>34,0</b>	<b>40,4</b>	<b>17,0</b>	<b>100</b>

Tablo XI' e göre katılımcıların yarısından fazlası %57,4 Türkiye'de uygulanan internet sansürünü Sosyal/Toplumsal anlamda etkili buldukları görülmektedir. Gruplara göre değerlendirildiğinde ise Profesörlerin %77,8'inin, doçentlerin %66,7' sinin, yardımcı doçentlerin ise %70,7' sinin internet sansürünü toplumsal ve sosyal anlamda etkili buldukları görülmektedir. Tablo genel olarak incelendiğinde ise internet sansürünün toplumsal ve sosyal boyutlarda etkisinin bulunmadığını ya da az etkili olduğunu düşünenlerin oranının son derece düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bulgunun ardından araştırmamızda akademisyenlerin internet sansüründen etkilenmemeye yönelik önlemler alıp almadıklarına yönelik analizler de gerçekleştirilmiştir (Tablo XII).

**Tablo XII.** İnternet Sansüründen Etkilenmemeye Yönelik Önlemler

Ünvan		Evet	Hayır	Toplam
Uzman		3	0	3
	%	100,0	,0	100
Araştırma Görevlisi		12	0	12
	%	100,0	,0	100
Öğretim Görevlisi		6	1	7
	%	85,7	14,3	100
Yardımcı Doçent		4	3	7
	%	57,1	42,9	100
Doçent		5	4	9
	%	55,6	44,4	100
Profesör		4	5	9
	%	44,4	55,6	100
<b>Toplam</b>		34	13	47
	%	72,3	27,7	100

Tablo XII incelendiğinde katılımcıların üçte ikisinden fazlasının %72,3 internet sansüründen etkilenmemeye yönelik tedbir aldıkları görülmüştür. Katılımcıların % 27,7'si ise internet sansüründen etkilenmemeye yönelik herhangi bir tedbir almadıklarını belirtmişlerdir. Bu noktadan hareketle internet sansüründen etkilenmemeye yönelik olarak uygulanan tekniklerle ilgili bulgular ise Tablo XIII'te verilmektedir.

Tablo XIII. Uygulanan Teknikler

Ünvan	Hiçbir Uygulama Kullanmayan	DNS	Proxy ayarlama	VPN	Toplam
Uzman	0	2	1	0	3
%	,0	66,7	33,3	,0	100
Araştırma Görevlisi	0	6	2	4	12
%	,0	50,0	16,7	33,3	100
Öğretim Görevlisi	2	3	2	0	7
%	28,6	42,9	28,6	,0	100
Yardımcı Doçent	3	4	0	0	7
%	42,9	57,1	,0	,0	100
Doçent	4	2	1	2	9
%	44,4	22,2	11,1	22,2	100
Profesör	6	2	0	1	9
%	66,7	22,2	,0	11,1	100
<b>Toplam</b>	<b>15</b>	<b>19</b>	<b>6</b>	<b>7</b>	<b>47</b>
%	<b>31,9</b>	<b>40,4</b>	<b>12,8</b>	<b>14,9</b>	<b>100</b>

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak akademisyenlerin İnternet sansüründen etkilenmemeye yönelik olarak hangi tedbirleri aldıkları da araştırmamızda ele alınan bir diğer konu olmuştur. Bir önceki soruda İnternet sansürüne önlem aldığını belirten 34 katılımcıdan 32'sinin kullandığı yöntemi belirttiği görülen soruya göre araştırmaya katılan akademisyenlerin tamamının %40,4' ü DNS ayarlaması, %12,8'i proxy ayarlaması, yaklaşık %15'i ise VPN (Virtual Private Network) gibi tedbirlerden faydalanmıştır. Bu çeşitliğin oluşmasında ise İnternet sansürünün teknik özellikleri ve yeni engelleme yöntemleri etkili olmaktadır.

Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre katılımcıların neredeyse tamamı (%97,9) Türkiye'de İnternet kısıtlamalarını düşünce/ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik girişimler olarak nitelendirmektedir. Ayrıca katılımcılar %97,9'luk oranla İnternet sansürünü düşünce/ifade özgürlüğünü kavramlarına aykırı olduğunu belirtmiştir. Araştırmamızda ayrıca İnternet erişimine yönelik hangi kısıtlamaların sansür anlamına gelmediği ise birden çok şıkkin işaretlenebildiği bir soru ile analiz edilmiştir (Tablo XIV).

**Tablo XIV.** İnternet Erişiminin Kısıtlanmasının Sansür Anlamına Gelmediği Durumlar

Durumlar	Sıklık (N=43)	%
Özel hayatın gizliliği	20	26,0
Şiddet, çocuk pornosu, müstehcenlik	33	42,9
Aşırı siyasi fikirler	3	3,9
Ulusal güvenlik	16	20,8
Diğer	5	6,5

Araştırmamız kapsamında ayrıca internet erişiminin kısıtlanmasının hangi durumlarda sansür anlamına gelmediği analiz edilmiştir. Bu kapsamda birden çok şikkın işaretlenebildiği sorudan elde edilen bulgulara göre akademisyenler % 42,9' luk oranla şiddet, çocuk pornosu ve müstehcenlik konularına yönelik yapılan kısıtlamaların sansür anlamına gelmediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Özel hayatın gizliliği %26 ile ikinci sırada yer alırken ulusal güvenlik ise % 20,8 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların basilar hakaret, çocuk pornosu gibi konulardaki kısıtlamaları sansür olarak nitelendirmezken bazı katılımcılar kısıtlama durumunu her koşulda sansür olarak nitelendirdiklerini belirtmiştir. Akademisyenlerin Türkiye'deki internet kısıtlamalarından rahatsız olma durumlarına yönelik bulgular Tablo XV'te sunulmuştur.

**Tablo XV.** Türkiye'deki İnternet Kısıtlamalarından Rahatsızlık Durumu

Ünvan	Hiç rahatsız olmuyorum	Rahatsız olmuyorum	Orta Düzey	Rahatsız Oluyorum	Çok Rahatsız oluyorum	Toplam
Uzman	0	0	0	0	3	3
%	,0	,0	,0	,0	100,0	100
Araştırma Görevlisi	1	0	1	3	7	12
%	8,3	,0	8,3	25,0	58,3	100
Öğretim Görevlisi	0	0	0	1	6	7
%	,0	,0	,0	14,3	85,7	100
Yardımcı Doçent	0	0	0	2	5	7
%	,0	,0	,0	28,6	71,4	100
Doçent	0	0	2	1	6	9
%	,0	,0	22,2	11,1	66,7	100
Profesör	0	1	1	0	7	9
%	,0	11,1	11,1	,0	77,8	100
<b>Toplam</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>4</b>	<b>7</b>	<b>34</b>	<b>47</b>
%	<b>2,1</b>	<b>2,1</b>	<b>8,5</b>	<b>14,9</b>	<b>72,3</b>	<b>100</b>



Akademisyenlerin Türkiye'deki internet kısıtlamalarının ne kadar rahatsız olduklarını belirten Tablo XV' e göre araştırmaya katılan akademisyenlerin %72,3'ü internet kısıtlamalarından çok rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. gruplar bazında baktığımızda İnternet sansüründen çok rahatsız edici bulan grupların başında %85,7' lik oranla öğretim görevlileri gelmektedir. Akademisyenlerin Türkiye'deki internet kısıtlamalarının diğer gelişmiş ülkelere göre durumu ile ilgili değerlendirmeleri ise Tablo XVI'da verilmektedir.

**Tablo XVI.** Türkiye'de İnternet Kısıtlamalarının Diğer Gelişmiş Ülkere Göre Durumu

Ünvan	Cevap yok	Çok daha kötü	Daha kötü	Orta Düzey	Daha İyi	Çok daha iyi	Toplam
Uzman	0	3	0	0	0	0	3
%	,0	100,0	,0	,0	,0	,0	100
Araştırma Görevlisi	0	7	3	0	1	1	12
%	,0	58,3	25,0	,0	8,3	8,3	100
Öğretim Görevlisi	0	6	1	0	0	0	7
%	,0	85,7	14,3	,0	,0	,0	100
Yardımcı Doçent	1	4	1	1	0	0	7
%	14,3	57,1	14,3	14,3	,0	,0	100
Doçent	0	7	0	2	0	0	9
%	,0	77,8	,0	22,2	,0	,0	100
Profesör	0	5	2	2	0	0	9
%	,0	55,6	22,2	22,2	,0	,0	100
<b>Toplam</b>	<b>1</b>	<b>32</b>	<b>7</b>	<b>5</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>47</b>
%	<b>2,1</b>	<b>68,1</b>	<b>14,9</b>	<b>10,6</b>	<b>2,1</b>	<b>2,1</b>	<b>100</b>

Türkiye'de internet kısıtlamalarının diğer gelişmiş ülkelere göre durumunu belirleyen Tablo XVI' ya göre akademisyenlerin yarıdan fazlasınının %68,1 Türkiye' deki internet kısıtlamalarını gelişmiş ülkelere göre çok kötü olduğunu düşündüklerini görülmektedir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde akademisyenlerin neredeyse tamamının (%92,6) Türkiye'deki internet kısıtlamalarındaki durumu gelişmiş ülkelere göre kötü buldukları söylenebilir. Bu durum araştırmamıza katılım sağlayan akademisyenlerin Türkiye'deki internet kısıtlamalarına yönelik uygulamalarda diğer ülkelere göre iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşündüklerini yansıtmaktadır.

## Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde bireylerin bilgi almak ve bilgiyi sunmak için kullandıkları bir platform olan internet önemini gittikçe artırmaktadır. Ancak internetin yaygınlığı ve kullanımının gittikçe artması çocukların korunması, ulusal güvenliğin korunması gibi değişen

gerekçelerle kontrol altına alma çabalarını da beraberinde getirmiştir. Bazı ülkelerde internet filtreleriyle kısıtlanan internet kullanımı düşünce özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğü gibi temel hakların da kısıtlanmasını beraberinde getirmektedir. Türkiye de 2007 yılından itibaren internet yasaklarının temel kanunu olan 5651 Sayılı Kanunu ile yapılan kısıtlamalar temel olarak ölçülülük ilkesine uygun olmaması ve bu kanunla birlikte yapılan kısıtlamaların ifade özgürlüğü ile çelişmesi kanuna yapılan en büyük eleştirilerden birisidir. Özellikle son yapılan internet değişiklikleri ile birlikte kısıtlamaların daha kolay bir şekilde yapılıyor olması beraberinde endişeleri de getirmektedir. Anayasada yer alan "Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti", "Haberleşme Hürriyeti", "Bilim ve Sanat Hürriyeti", "Eğitim ve Öğrenim Hakkı" kavramları ile birlikte değerlendirildiğinde Anayasa ile korunma altına alınmış hakların internet sansürü yoluyla kısıtlanmasının temel hak özgürlükleriyle çeliştiğini görmekteyiz.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de internet kullanımına yönelik önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda altyapı olanaklarının geliştirilmesine yönelik çabaların ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Yaşanan gelişmeler incelendiğinde öncelikli olarak internet servis sağlayıcıların sayısının artması, ADSL hizmetlerinin sağlanması ve mobil bağlantı altyapısı gibi gelişmeler, internet erişimini çok yönlü bir boyuta taşımıştır. Diğer yandan bu gelişmeler interneti hemen her noktadan ulaşılabilen, günlük hayatla bütünleşik bir platform haline getirmiştir. Bu noktada sadece Türkiye'de değil bütün dünyada dijital yerli ve göçmen gibi kavramların ortaya çıktığı ve bu durumda internetin bilgi arama davranışlarını değiştirdiği görülmektedir. Söz konusu gelişmeler genel olarak incelendiğinde yalnızca internet erişiminin kolaylaşması ve bilgi arama davranışlarının değişmesi değil aynı zamanda internet yayıncılığının da zamandan ve mekandan bağımsız bir yapıya gelmesi ve kolaylaşmasını da sağlamıştır. İnternetin kötüye kullanımın engellenmesi için devletlerin çeşitli yaptırımlarda buldukları ve kullanıcılarının zararlı olarak nitelendirilen içerik öğeleriyle karşılaşmalarının önüne geçmeye çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda zararlı içerik kavramının kapsamının ise ülkelere göre farklılık gösterdiği, internet erişimine yönelik uygulamalarda kültürün etkisinin bulunduğu görülürken, çocuk pornosu, müstehcenlik gibi bazı konularında dünya genelinde ortak sorunların olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye'ye yönelik olarak internet erişiminin kısıtlanması ile ilgili uygulamaları analiz ederek ülkelerdeki durumu ortaya koyan yayınlarda da Türkiye'nin internet erişim uygulamaları açısından kısmen özgür ülkeler arasında gösterildiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle Türkiye'de de internet erişiminin kısıtlanmasına yönelik yasal ve idari düzenlemelerin klasik sınırların olmadığı ve bilginin evrensel bir güç olduğu günümüz koşullarında değerlendirilerek yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de özellikle son dönemde uygulanan internet erişiminin kısıtlamalarına yönelik uygulamaların hemen her alandaki kullanıcıları etkilediği bilinmektedir. Bu gruplar arasında interneti her kullanıcı grubunun farklı amaç ve işlevlere yönelik olarak kullandığı düşünüldüğünde söz konusu kısıtlamaların sınırları net olarak

belirlenmediğinde yalnızca kötüye kullanımı değil aynı zamanda günlük normal işleyişi de etkilemesi mümkündür. Bu noktadan hareketle çalışmamızda interneti günlük hayatlarında hem güncel bilgi ihtiyacı hem de eğitim amaçlı olarak kullanan bir kullanıcı grubunu oluşturan akademisyenlerin internet erişiminin kısıtlanmasına yönelik yaklaşımları Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi örneğinde ele alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarının Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi için genel durumu yansıtmaması ve daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından önemli görülmektedir.

Çalışmamızda elde edilen sonuçları değerlendirecek olursak katılımcıların günlük hayatlarındaki gelişmelerin takibinde haber sitelerinin ve sosyal medya platformları gibi bilgi akışının ve güncellemelerin hızlı olduğu platformların önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda zaman açısından ihtiyaç duyulan bilgiye hızlı bir şekilde erişme ve teknolojik gelişmeleri yakın takip etme eğiliminde olan akademisyenler için bu tür sitelere erişimin engellenmesi günlük bilgi ihtiyacının karşılanması açısından aksaklıklara neden olabilecektir. Ayrıca araştırmamızda bu tür engellemelerin akademisyenleri iş hayatı ve eğitim faaliyetleri gibi farklı boyutlardan da etkileyebileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmamızda sonuçlar, katılımcıların akademik duyurular ve eğitim faaliyetleri için öncelikle kurumsal web sayfası gibi resmi kanallara yöneldiklerini, bununla birlikte duyuru ve eğitim faaliyetlerinden yararlanacak olan kitleyi temsil eden dijital yerlilerle etkili iletişim için sosyal medya platformlarına yöneldiklerini göstermiştir. Bu noktada sosyal medya platformlarının bütününe yönelik erişim kısıtlamalarının akademisyenlerin bilimsel etkinlik, duyuru ve eğitim faaliyetlerindeki etkinliği olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Sosyal medya platformlarının kullanım amaçları ile ilgili sonuçlar değerlendirildiğinde ise bu platformların akademisyenlerce yoğunlukla güncel gelişmeler ve haberleri takip etmek için kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonuçları sosyal medya platformlarının ayrıca ders malzemelerinin paylaşılması amacıyla da kullanıldığını yansıtmaktadır. Bu durum internet sansürü açısından yorumlandığında farklı nedenlerle sosyal medya platformlarının bütününe yönelik olası engellemelerin eğitim malzemelerinin paylaşılması açısından da olumsuz etkilere neden olacağını gösteren bir sonuç olarak nitelendirilebilir. Ders malzemelerinin paylaşımının yanı sıra çalışmada elde edilen bulgular katılımcıların yarısından fazlası sosyal medya platformlarını eğitim açısından etkili bulduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede akademisyenlerin sosyal medya platformlarını eğitim açısından çoğunlukla etkili bulduklarını yansıtmaktadır. Bu noktada internet erişimine yönelik kısıtlamaların yalnızca akademisyenlerin güncel bilgi ihtiyaçlarını ve eğitim materyali paylaşımlarını değil eğitim/araştırma faaliyetlerini de önemli ölçüde etkileyebileceği söylenebilir. Diğer yandan çalışmada internet sansürünün etkililiğine yönelik sonuçlara göre akademisyenler teknik anlamda sansür uygulamaları çok etkili bulmazlarken sosyal ve toplumsal anlamda etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, teknik anlamda internet sansürünün etkinlik düzeyinin yüksek olmadığını ve sansür uygulamalarından etkilenmemeye yönelik uygulanabilir

önlemlerin (DNS değiştirme, VPN gibi) olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan sansür uygulamalarının sosyal ve toplumsal anlamda etkili olduğuna yönelik bulgular ise belirtilen önlemlere yönelik farkındalığın düşük olduğunu göstermekte ve araştırmaya katılan akademisyenlerin internet sansürünün sosyal boyutta etkili olduğunu düşündüklerini yansıtmaktadır.

Akademisyenler genel olarak internet sansürünü eğitim faaliyetleri ve akademik bağlamda sorun olarak görmektedirler. İnterneti yalnızca günlük bilgi ihtiyaçları değil akademik hayatlarında da eğitim aracı olarak kullanan akademisyenler için, internet sansürü önemli bir sorun olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda internet sansürünün akademisyenlerin düşünce özgürlüğü algılarına yönelik sonuçlar da elde edilmiştir. Buna göre akademisyenlerin üçte ikisinden fazlasının internet erişimine yönelik kısıtlamaların akademik boyutta düşünce paylaşımını önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Çalışma sonuçları Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise akademisyenlerin büyük çoğunluğu Türkiye’de internet sansürü uygulanmadığını ve bu uygulamaların düşünce/ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik girişimler olduğunu ayrıca internet sansürünün düşünce/ifade özgürlüğü kavramına aykırı bulduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara ek olarak Türkiye’deki internet kısıtlamalarının gelişmiş ülkelere göre daha kötü olduğu da akademisyenlerce ifade edilen bir diğer konudur.

Akademisyenlerin internette uygulanan hangi kısıtlamaların sansür anlamına gelmediğini düşündüklerine yönelik bulgularda çoğunlukla çocuk pornosu ve müstehcenlik konularına yönelik kısıtlamaları sansür olarak değerlendirmedikleri ortaya çıkmasına rağmen bir kısmının kısıtlamaları ne olursa olursun sansür olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak elde edilen sonuçlar değerlendirilecek olursa, internet kısıtlamaları ile ilgili yasal düzenlemelerde sınırların net olarak çizilmesi gerektiği, müstehcenlik gibi toplumsal değerler, normlar ve kültür kapsamında değişkenlik gösterecek konulardaki uygulamalarda çok yönlü bakış açısı ve farklı disiplinlerle ortak çalışmalar yürütülerek hareket edilmesi gerektiği söylenebilir.

Çalışmamızda elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür:

- ◊ İnternet erişiminin kısıtlanmasına yönelik uygulamalarda erişimin kısıtlanması planlanan platformun farklı amaçlarla da kullanılabilmesi göz önüne alınması gerekmektedir.
- ◊ Özellikle akademik bağlamda günümüz koşullarında çok önemli bir araç olan internetin kısıtlanmasının eğitim açısından olumsuz etkilere neden olabileceği; araştırma ve eğitim faaliyetlerini etkileyerek düşünce özgürlüğü bağlamında bilimsel düşüncenin üretilmesi, erişimi ve dağıtımı gibi konularda olumsuzlukları ortaya çıkarabileceği dikkate alınmalıdır.

- ◇ Türkiye'de özellikle son dönemde yapılan internet düzenlemeleriyle internet kısıtlamaların ve tamamen sitelere erişim engellenmesinin kolay bir şekilde olması sitelerin ve engellenen platformların yararlı kullanım açısından engelleyebileceği göz önünde bulundurularak düzenlemeler gözden geçirilmelidir.
- ◇ Bilgi edinme ve bilgiyi paylaşımının önemli olduğu günümüz koşullarında internet platformuna yapılacak müdahalelerin çok yönlü olarak ele alınmadan ya da muallak uygulamalarla yapılması düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü gibi kavramlarla çelişmektedir. Bu kapsamda yapılan düzenlemelerin suistimale açık yapısı gözden geçirilerek temel insan hakları kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.
- ◇ Türkiye'de internet sansürüne yönelik müdahalelerin düşünce ve ifade özgürlüğüne uygun bir ölçüde gerçekleştirilmesi araştırmamızda yer alan akademisyenlerin internet daha rahat kullanmalarına ortam sağlayacaktır. Bunun yanı sıra akademik düşünce paylaşımının etkinliği artacaktır.

## Kaynakça

- Akgül, M. (2009). İnternet yasakları: Bir hukuk ve adalet faciası mı?. *TBB Dergisi*, 84, 401-417.
- Akdeniz, Y. ve Altıparmak, K. (2008). *İnternet: restricted access a critical assessment. Internet content regulation and censorship in Turkey*. İnsan Hakları Ortak Platformu.
- Bayzan, Ş. (2009). Türkiye ve Dünyada internet yasakları ve sansür kavramı ile zararlı içeriğe karşı yaptırım ve uygulamalara genel bir bakış. *Akademik Bilişim 2009 Konferansı*'nda sunulan bildiri. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi 10 Ocak 2014 tarihinde [http://ab.org.tr/ab09/kitap/bayzan\\_sansur\\_AB09.pdf](http://ab.org.tr/ab09/kitap/bayzan_sansur_AB09.pdf) adresinden erişildi.
- Dilmen, N. E. ve Akyazı, E. (2008). *Sanal dünyada temiz toplum yaratma aracı olarak sansür*. 10 Mart 2014 tarihinde [http://www.academia.edu/3162953/Sanal\\_Dunyada\\_Temiz\\_Toplum\\_Yaratma\\_Araci\\_Olarak\\_Sansur](http://www.academia.edu/3162953/Sanal_Dunyada_Temiz_Toplum_Yaratma_Araci_Olarak_Sansur)
- Engelliweb. (2014). *Kurum bazında istatistikler*. 13 Ocak 2014 tarihinde <http://engelliweb.com/istatistikler/> adresinden erişildi.
- Gök, M. S. (2012). *5651 Sayılı kanun ve bilgi güvenliği ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Freedom House. (2011). *Meksika'da i nternet özgürlükleri raporu*. 20 Nisan 2014 tarihinde <http://www.freedomhouse.org/images/File/FotN/Mexico2011.pdf> adresinden erişildi.
- Freedomhouse.org. (2014). *Turkey*. 24 Şubat 2014 tarihinde [http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/resources/FOTN%202013\\_Turkey.pdf](http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/resources/FOTN%202013_Turkey.pdf) adresinden erişildi.
- İnternet Sansürü*. (2013). *Wikipedia* web sitesinden 8 Ocak 2014 tarihinde [http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0internet\\_sans%C3%BCr%C3%BC](http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0internet_sans%C3%BCr%C3%BC) adresinden erişildi.
- Internetworldstats. (2012). *Top 10 countries in Europe*. 20 Nisan 2014 tarihinde <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> adresinden erişildi.
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. (2007). *T.C. Resmi Gazete*, 26530 (23 Mayıs 2007).

- Ketteman, M. C. (2012). *The UN Human Rights Council Resolution on Human Rights on the Internet: Boost or Bust for Online Human Rights Protection?* 12 Mayıs 2014 tarihinde [http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user\\_upload/ETC-Hauptseite/human\\_security/hs-perspectives/pdf/files/issue1\\_2012/11-HSP12\\_Ketteman\\_FINAL\\_.pdf](http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user_upload/ETC-Hauptseite/human_security/hs-perspectives/pdf/files/issue1_2012/11-HSP12_Ketteman_FINAL_.pdf) adresinden erişildi.
- Klang, M. (2005). Controlling online information: censorship & cultural protection. *WSIS, Internet Governance and Human Rights*'da sunulan bildiri. 12 Mart 2014 tarihinde [http://www.kus.uu.se/pdf/publications/ICT/klang\\_03\\_oct.pdf](http://www.kus.uu.se/pdf/publications/ICT/klang_03_oct.pdf) adresinden erişildi.
- Koç, S. (2013). Hukuksal bağlamda sosyal medya analizi ve kıyaslamalı mevzuat önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Köse, G. ve Özen, K. (2010). Internet'te sansür üzerine bir değerlendirme. Serap Kurbanoğlu ve diğerleri (Yay. Haz.). *Bilgi Yönetiminde Teknolojik Yakınsama ve Sosyal Ağlar: 2. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 22-24 Eylül 2010, Ankara, Türkiye. Bildiriler.* içinde (s. 113-122). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Oppenheim, C. ve Pollecutt, N. (2000). Professional associations and ethical issues in LIS. *Journal of Librarianship and Information Science*, 32(4), 187-203.
- Şamlı, R. ve Konak, E. S. (2011). Tedbir mi, kısıtlama mı?: İnternet sansürü hakkında bir araştırma. *Akademik Bilişim 2011 Konferansı*'nda sunulan bildiri. 10 Ocak 2014 tarihinde <http://ab.org.tr/ab11/bildiri/59.pdf> adresinden erişildi.
- Subramanian, R. (2012). The Growth of global internet censorship and circumvention: a survey. Communications of the International Information Management Association içinde. 10 Mart 2014 tarihinde [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2032098](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2032098) adresinden erişildi.
- Toplu, M. (2007). Kütüphaneciliğin etik sorunu ve Türkiye yaklaşımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 186-217.
- Türk Dil Kurumu (2012). Güncel Türkçe sözlük. 3 Ocak 2014 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişildi.